

İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNİN ATALAR SÖZLƏRİNİN ETİMOLOJİ, ÜSLUBİ VƏ FONETİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Gülçöhrə Qədirova, Aytən Pirməmmədova

Azərbaycan Universiteti, Bakı, Azərbaycan

e-mail: gul.gadirova@gmail.com, ayten.pirmemmedova@gmail.com

Xülasə. Məqalədə ingilis və azərbaycan dillərinin atalar sözlərinin etimoloji, üslubi və fonetik xüsusiyyətləri araşdırılır. Faktiki olaraq, atalar sözlərinin əksəriyyətinin etimologiyası qədimliyindən dolayı bu gün də naməlum olaraq qalır, bu isə onların dəqiq mənşəyini müəyyən etməyi çətinləşdirir. Bu məqalədə hər iki xalqın tarixində orta əsrlər dövrlərinə aid olan həm ingilis, həm də azərbaycan dillərində olan bəzi atalar sözlərinin etimologiyası təhlil olunur.

Açar sözlər: Atalar sözləri, etimologiya, alliterasiya, asonans, ritm, qafiyə, paralelizm, ellipsis, inversiya.

ETYMOLOGICAL, STYLISTIC AND PHONETIC CHARACTERISTICS OF PROVERBS IN ENGLISH AND AZERBAIJANI LANGUAGES

Gulchohra Gadirova, Aytan Pirmammadova

Azerbaijan University, Baku, Azerbaijan

Abstract. Article examines the etymological, stylistic, and phonetic characteristics of proverbs in the English and Azerbaijani languages. In fact, the etymology of most proverbs remains unknown today due to their ancient origins, making it challenging to determine their precise roots. In this article, we endeavor to shed light on the etymology of certain proverbs in both the English and Azerbaijani languages, which belong to the medieval periods in the histories of both nations.

Keywords: Proverb, etymology, alliteration, assonance, rhythm, rhyme, parallelism, ellipsis, inversion.

ЭТИМОЛОГИЧЕСКАЯ, СТИЛИСТИЧЕСКАЯ И ФОНЕТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСЛОВИЦ АНГЛИЙСКОГО И АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКОВ

Гульчохра Гадирова, Айтан Пирмамедова

Университет Азербайджан, Баку, Азербайджан

Резюме. В данной статье исследуются этимологические, стилистические и фонетические особенности пословиц в английском и азербайджанском языках. Фактически, этимология большинства пословиц остается неизвестной из-за их древнего происхождения, что затрудняет точное определение их корней. В статье мы пытаемся прояснить этимологию некоторых пословиц как на английском, так и на азербайджанском языках, которые принадлежат средневековым периодам истории обеих наций.

Ключевые слова: Пословица, этимология, аллитерация, ассонанс, ритм, рифма, параллелизм, эллипсис, инверсия.

1. Giriş

Şifahi xalq ədəbiyyatının, folklorun böyük və nəzərəçarpan bir qolu olan, hər bir xalqın leksikasının zəngin bir qatını təşkil edən atalar sözləri aid olduğu dildə hazır şəkildə təzahür edir, həmin dilin daşıyıcıları olan xalqın müdriqliyinin, mənəviyyatının, əqidə və məsləkinin simvolu, rəmzi olaraq həyatın ayrı-ayrı səhifələrində yerinə müvafiq olaraq istifadə edilir. Atalar sözləri qısa aforistik deyim kimi özündə aid olduğu xalqın düşüncə tərzini, həyata

baxışını, keçdiyi tarixi yolu, məişətini, mədəniyyətini, adət-ənənələrini, məşğuliyyətini, mentalitetini, əmək fəaliyyətini, əxlaqi dəyərlərini, həqiqət anlayışını yığcam və obrazlı şəkildə təqdim edən nəsiətamiz, ibrətamiz düşüncələri, fikirləri bitkin formada əks etdirən “şifahi xalq ədəbiyyatının ən zəngin janrlarından biridir” [6, s.116]. Yarandığı məkanı, müəllifi, mənşəyi bilinməyən, ancaq müasir dövrdə də öz aktuallığını qoruyub saxlayaraq fəal şəkildə işləkliyi ilə hər bir xalqın dilini canlı, mənalı və obrazlı edən atalar sözlərini hikmətli sözlərdən fərqləndirən əsas cəhət odur ki, atalar sözləri şifahi xalq ədəbiyyatına aid olub, mənşəyi bəlli olmayan “predikativ söz birləşməsi səciyyəsi daşıyır” [5, s.35]. Atalar sözlərindən fərqli olaraq hikmətli sözlər yazılı ədəbiyyata aid olur. Atalar sözlərinə semantikasına və qrammatik strukturuna görə oxşar olan zərb məsələlərinin bu folklor nümunələrindən əsaslı fərqi onların ifadə etdikləri fikri tam şəkildə bildirdiyi, hər hansı bir şəxsin müəyyən səciyyəsinə vermək məqsədilə işləndiyidir. Struktur baxımından bütövlüyə və sabit komponentlərə malik olan atalar sözlərinin frazeologiyanın bir qolu olması barədə mübahisəli məsələlərin olmasına, Azərbaycan dilçilərindən H. Bayramovun hətta “atalar sözlərinin frazeoloji vahidlərlə əlaqəsi yoxdur” [5, s.36] fikrinə rəğmən Z. Əlizadə, M. Adilov, M. Mirzəliyeva və bir çox dilçilərin atalar sözlərini frazeologiyanın bir hissəsi olduğu konsepsiyanı tədqiqatımızda əsas tuturuq. Belə ki, frazeoloji vahidlər kimi aid olduğu xalqın həyatının bir növ “güzgüsünə” çevrilən, xalqın təşəkkül və inkişaf tarixini təcəssüm etdirən, xalqın “kimlik vəsiqəsi” kimi onun keçdiyi həyat yolunu özündə ehtiva edən atalar sözləri xalqın mücərrəd təfəkkürünün məhsulu olaraq müəyyən bir dövrdə müəyyən bir şəraitlə, vəziyyətlə bağlı olaraq yaranmış, ərsəyə gəlmişdir. Ancaq müəyyən müddət keçdikdən sonra belə dil və nitq vahidləri mücərrədləşmə nəticəsində ümumiləşmişdir. M. Adilov qeyd edir: “Atalar sözlərini frazeologiyaya daxil edən dilçilər atalar sözlərində olan sözlərin məcazi mənada ifadəsinə əsaslanaraq bu nəticəyə gəlirlər” [3, s.40].

Dərin məzmunlu, öyüd, nəsihət məzmunlu ibrətamiz mahiyyət daşıyan atalar sözlərinin yarandığı tarix bəlli olmasa da, bəzi atalar sözləri yarandığı dövrün ictimai-siyasi hadisələrini əks etdirir. Etimologiyası baxımından həm Azərbaycan dilində, həm də ingilis dilində işlənən xalq müdrikliyinin ifadəsi olan atalar sözlərinin yarandığı şərait, zaman, məkan bəlli olmasa da, hər iki dildə araşdırmalarımız etimologiyası məlum olan, yaxud ehtimal edilən atalar sözlərinə rast gəlməyə imkan verdi. Belə ki, bu gün Azərbaycan dilində işlənən “Çünki oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən, Koroğlu” atalar sözü “Koroğlu” dastanında Azərbaycan xalqının igid oğlu, xalqın əfsanəyə çevirdiyi qəhrəmanının “Həmzənin Qıratı aparması” qolundan kasıb geyiminə aldanaraq yaxınına buraxdığı “keçəl” Həmzənin ona xəyanət edərək onu saldıdığı çətin vəziyyətdən çıxmaq, düşməne qalib gəlmək üçün zaman, fürsət qazanmaq məqsədilə işlətdiyi ifadədir. Bu gün atalar sözü kimi işlənən bu kəlam “İnsanın düşdüyü qeyri-adi, xoşagəlməz vəziyyətlə barışmaqdan başqa çarəsi olmadığını bildirən ifadə” [12, s.78] anlamında işlənir.

Nəsihət, öyüd mənə tutumlu “Hər oxuyan Molla Pənah olmaz” atalar sözü Azərbaycan xalqının dahi və istedadlı şairi Molla Pənah Vaqiflə bağlıdır. Şuşa şəhərinin Saatlı məhəlləsində

dərs keçdiyi zaman böyük şair Qarabağ xanı İbrahim xanın Xəlifəli ocağına çilləsini kəsdirməyə getdiyinin, kasıb insanların fərraşlar tərəfindən yoldan qovulduğunun, xanın cah-cələlinin şahidi olur və dözməyib “Bayram oldu, heç bilmirəm neyləyim. Bizim evdə dolu çuval da yoxdur” şerini yazıb xana göndərir. Şeir xanın o qədər xoşuna gəlir ki, şairi sarayına aparır, onun kamal sahibi olduğunu görüb ona vəzirlik vəzifəsi verir və Molla Pənah Vaqif Qarabağ xanlığının idarə olunmasında fəal iştirak edir. “Hər oxuyan Molla Pənah olmaz” ifadəsinin yaranması da buradan qaynaqlanır [6, s.116].

Xəbərdarlıq, yaxud hansısa təhlükədən xəbər vermə mənalı “Bazara getdin, gördün gözüqırıq, sən də ol, gözüqırıq” atalar sözünün etimologiyası isə Azərbaycan xalqının monqol istilasına məruz qalması, monqollar tərəfindən xalqa edilən dözülməz şiddət ilə əlaqəlidir [8, s.23]. Belə ki, həmin dövrdə “gözüqırıq” olan monqolların zülmündən can qurtarmaq, yayınmaq üçün zahirən onlara “oxşamaq”, üzün, gözün ifadəsini dəyişərək onlara bənzəməyi məsləhət görürdülər. Bu gün işlənən bu atalar sözünün mənası mövcüd şəraitə görə dəyişmək, vəziyyətə uyğunlaşmaq, güclü tərəfə qarşı çıxmaq deyil, sağ qalmaq xatirinə durumdan baş çıxarmağı bacara bilməkdir.

İngilis dilində işlənən atalar sözləri xalis ingilis atalar sözləri, ədəbiyyatdan götürülmüş, İncildən (Bibliya) və başqa dillərdən alınmış ifadələrdir. Azərbaycan dilində olduğu kimi müxtəlif dini, məkan olmasına baxmayaraq bu xalqın da atalar sözlərinin əsas ideya qayəsini, məzmununu öyüd, nəsihət, məsləhət, yol göstərmə, ibrət vermə təşkil edir. Məsələn: “Can a leopard change his spots?” Mənası xəbərdarlıq, vəziyyətdən hali etmək, təhlükədən xəbərdar etmək semantikalı bu atalar sözü mənşəcə İncildən alınmışdır: “Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots?” [7] atalar sözlərinin mənası insanın və yaxud da hətta heyvanın öz xislətini, xasiyyətini dəyişməməsidir. Bu atalar sözü dilimizə ekvivalent üsulu ilə tərcümə olunur: “Qozbeli qəbir də düzəlməz”. İncildən alınmış digər atalar sözünə nəzər salaq: “Forbidden fruit is sweet (sweetest)”- Qadağan olunmuş meyvə ən şirindir. Bu atalar sözü İncildə Adəm peyğəmbər və Həvvaya Allah tərəfindən heç bir meyvəni yeməməyin tapşırılması və onların şeytan tərəfindən yoldan çıxarılaraq alma yeməsi və nəticədə cənnətdən qovulmaqları ilə bağlı verilən hekayətdən götürülmüşdür [9].

İngilis xalqının adət-ənənələri əsasında yaradılmış atalar sözünə nümunə olaraq “Beat the air” (Boş-boşuna əlləşmək) ifadəsinə nəzər salaq. Bu ifadə orta əsrlərdə ingilis xalqının hər hansı bir qalibiyyət, qələbədən sonra silahlarını yelləməkləri ilə bağlıdır [14].

İngilis xalqının tarixi keçmişi ilə bağlı olan “All roads lead to Rome” atalar sözünün mənası “Bütün yollar Romaya aparır” deməkdir. Bu atalar sözünün etimologiyası ilə bağlı iki versiya ilə rastlaşdıq. Birinci variant Britaniyada xristianlığın qəbul edilməsi ilə bağlıdır. Belə ki, xristianlığın qəbul edilməməsindən əvvəl bütprəstliyin hökm sürdüyü Britaniyada günəşə, aya, dənizə, ağaclara və digər şeylərə sitayiş edən bərabərhüquqlu və bir-birini istismar etməyən ingilis xalqına xristianlığı Roma papasının 597-ci ildə göndərdiyi 40 monax gətirmişdir. İngilis-sakson tayfaları arasında feodal münasibətlərinin inkişafı ilə əlaqədar olaraq xalqı Allah tərəfindən “təyin olunmuş” ağalara itaət etməyə çağıran din xristianlıq oldu. Kasıblara səbirli,

itaətkar olmağı və bunun mükafatını o biri dünyada alacaqlarını vəd edən xristianlıq Kent krallığında yerləşən monaxların sayəsində oldu və Kent krallığı ilk xristianlığı qəbul edən və mərkəzində kilsənin tikildiyi krallıq oldu. Buna görə də Kenterberinin arxiyepiskopu ingilis kilsəsinin başçısı oldu. Bundan sonra xristianlıq ölkənin digər krallıqlarına yayıldı. Beləliklə, xristianlıq İngiltərədə təkcə feodal münasibətlərini möhkəmləndirmədi, o, həm də İngiltərəyə mədəniyyət gətirdi. Roma monaxları Roma mədəniyyətini İngiltərədə yaymağa nail oldular. Onlar İngiltərəyə latın və yunan dillərində yazılmış çoxlu dini kitablar gətirdilər. Kilsədə xidmət dili də həmin zaman müxtəlif ölkələrdən olan ziyalıların istifadə etdiyi beynəlxalq latın dili idi. Hətta zadəganlarının belə yazıb oxumağı bacarmayan ingilis-saksonlar üçün monastrlarda ilk məktəblər və kitabxanalar yaradıldı. Monaxlar kitabların üzünü əl ilə köçürür, latın və yunan dillərindən ingilis-sakson dilinə tərcümələr edirdilər, ingilis xalqının tarixini qələmə alırdılar. Beləliklə, ingilis xalqında mədəniyyətin İngiltərəyə Romadan gətirildiyi fikri formalaşmış oldu və “All roads lead to Rome” atalar sözü də bu dövrdə yaranmışdır [13]. Bu atalar sözünün etimologiyasının ikinci versiyası fansız ilahiyyatçısı və şairi Alaim de Lille tərəfindən 1175-ci ilə qeyd olunmuşdur. Belə ki, Roma imperatoru Avqustus Sezar Romanın mərkəzində Miliarium Aureum kimi tanınan nişan ağacı ucaldırmışdı. Abidənin necə göründüyü məlum olmasa da, bu gün də bu nişan ağacının qalıqları Romada qalmaqdadır və ölçülərin abidədən ölçüldüyü ehtimal olunur. Buradan da “bütün yollar evə aparır”, yəni “Bütün yollar Romaya aparır” (All Roads Lead to Rome vs. All Roads Lead to Home) yaranmışdır. Qədim romalılar heyratəmiz yollar şəbəkəsini hər yerdə tikmişlər. Belə ki, bu yollar hər bir şəhərdən sonda Romaya birləşirdi. Bu gün bu atalar sözünün mənası hər hansı bir amal uğrunda mübarizə yollarının mümkün olan müxtəlif üsullarının mövcud olmasına baxmayaraq məqsədin bir olması deməkdir [4].

“If the cap fits, wear it” (Ağa deyir sür dərəyə, sür). Bu atalar sözü əvvəllər təlxəklərin geyindiği papağa aid idi. Təqribən orta əsrlərdə formalaşan (1630-cu illər) bu atalar sözü hətta xoşlanmayan əşyanın belə hamı tərəfindən qəbul olunması deyilsə, şəraitdən asılı olaraq qəbul edilməsi məcburiyyətini nəzərdə tutur. Belə ki, təlxəklərin geyinmək məcburiyyətində qaldıqları papaq gülüş doğuran, qeyri-standart geyim olurdu. Ancaq onlar bu papağı geyinmək məcburiyyətində idilər [11].

“Fear the Greeks bearing gifts” yaxud “Beware of Greeks Bearing Gifts” (Düşmənin hədiyyəsindən də ehtiyat etmək lazımdır) atalar sözünün Azərbaycan dilində qarşılığı: Deyirlər, Əzrayıl bala paylayır, balama dəyməsin, balasını istəmirəm. Bu atalar sözünün etimologiyası yunanlarla troyalılar arasında olan müharibə və yunanların troyalılara hədiyyə etdikləri məşhur “Troya atı” ilə əlaqədardır. Belə ki, hədiyyə edilən nəhəng taxta atın içərisində gizlənən yunan əsgərləri gecə xəlvətcə şəhər qapılarını açıb yunan ordusunu şəhərə buraxmış və bu hədiyyə troyalıların məğlubiyyətinə və süqutuna səbəb olmuşdu [10].

İngilis və Azərbaycan dillərinin xalq mentalitetinin, əxlaqi dəyərlərinin, müdrikliyinin ifadəsi olan atalar sözlərinin üslubi xüsusiyyətləri və fonetik tərkibi olduqca zəngin, maraqlı və rəngarəngdir. Aid olduğu xalqın metalitetini, əxlaqını, həyata baxışını əks etdirən atalar sözlərinə nəzər saldıqda, onlarda alliterasiya, asonans, ritm, qafiyə, ritorika, paralelizm, söz oyunu kimi üslubi və fonetik hadisələrin şahidi oluruq.

Alliterasiya eyni samitin təkrarı yolu ilə bədii təsiri gücləndirən ifadə vasitəsidir və həm ingilis dilində, həm də Azərbaycan dilində olan atalar sözlərində geniş şəkildə müşahidə olunur. “Dəqiq müşahidələr göstərir ki, atalar sözlərində çox səciyyəvi sövti (fonetik) xüsusiyyətlər vardır. Bu maraqlı xüsusiyyətlərdən alliterasiya, assonans, ritm və s. kimi məsələləri qeyd etmək olar” [3, s.41]. Daha sonra görkəmli dilçi qeyd edir: “Alliterasiya sabit frazeoloji birləşmələrin (idiom, zərbi-məsəl, atalar sözü və s.) əsas ümumi xüsusiyyətlərindən biri kimi diqqəti cəlb edir” [3, s.91]. Məsələn: “Çox yaşayan çox bilməz, çox gəzən çox bilər”. Bu atalar sözündə [ç, x, b, z] samitlərinin alliterasiyası ilə ifadəlilik yaranır. Azərbaycan dilinin şifahi xalq ədəbiyyatından, folklorundan götürdüyümüz digər nümunələrdə də samit səslərin təkrarı ilə ifadəliliyin, təsirliliyin yaranmasının şahidi oluruq: “Saman sənə deyil, samanlıq ki, sənindir” [s, m, n]; “Başına gələn başmaqçı olar” [b, ş]; İngilis dilində: “Robbing Peter to pay Paul” [p] (Əlinin papağını Vəlinin başına qoyur, Vəlinin papağını Əlinin); “What will be will be” [w] (Nə gözümlə görsün, nə də könlüm qubar etsin); Great health is above wealth [θ] (Sağlamlıq var-dövlətdən üstündür); Where there’s a will there’s a way [w, ð] (Niyyətin hara, mənzilin ora); Birds of a feather fly together (Su axar, çuxurunu tapar) [f, ð] [1] və s.

Atalar sözlərində ifadəliliyin yaranmasına, mənanın güclənməsinə təsir edən vasitələrdən biri də asonans fonetik hadisəsidir. Asonans hər hansı bir yazıda eyni sait səslərin təkrarına deyilir. M. Adilov asonansı və qeyd etdiyimiz fonetik hadisələri, atalar sözlərini zərbi məsələlərdən fərqləndirən əsas xüsusiyyətlərdən hesab edir: “Beləliklə, atalar sözləri məzmunca, mənşəcə olduğu kimi, formal xüsusiyyətlərinə görə də zərbi-məsələlərdən fərqləndirilə bilər. Bu xüsusiyyətlər qısa şəkildə aşağıdakılardır: sintaktik cəhətdən paralelizm (müvazilik) prinsipi; qafiyəli olması, təkrarlar, alliterasiya və assonans, çoxvariantlılıq, müqayisə, antonimiya” [3, s.51]. Məsələn: “Early to bed, early to rise, makes a man healthy, wealthy and wise” [ə:, e, aɪ]. Bu nümunədə alliterasiya hadisəsinin də şahidi oluruq, yəni [w, θ] səslərinin təkrarı alliterasiya yaradır. Əlinin papağını Vəlinin başına qoyur, Vəlinin papağını Əlinin [ə]; Arxadan atılan daş topuğa dəyər [a]; All covel, all lose [ɔ:] (Çox istəyən azdan da olar); Might makes right [aɪ].

Təkrarlar da müqayisə olunan Azərbaycan və ingilis dillərinin folklorunun ən zəngin qatlarından olan atalar sözlərinin ekspressivliyini gücləndirməyə kömək edir. Məsələn:

Halva-halva deməklə ağız şirin olmaz. Ya lələ şələni basar, ya şələ lələni; A lie begets a lie (Yalançılıq yeni-yeni yalanlar gətirər); Learn young, learn fair (Cavanlıqda öyrənən cavanlıqda da onun bəhrəsini görər); All covel, all lose Çox istəyən azdanda olar; Don’t trouble trouble, until trouble troubles you - Bəla sənə dəyməyincə, sən bəlaya dəymə; Qarğa, qarğa, məndə qoz var.

Atalar sözlərində emosiya, ifadəlilik və axıcılıq yaratmaq məqsədilə işlənən söz oyunu hər iki dildə rast gəlinir: “Many a mickle makes a muckle” (“Many small things make one big thing”)- Dama-dama göl olar, daşa-daşa sel; Əl tutanın əlindən tutarlar; Əl əli yuyar, əl də qayıdar üzü; Never say never- heç vaxt heç vaxt demə [1].

Atalar sözlərində ritmin olması, ritmik parçaların yer alması canlı xalq dilinin müdriklik, ibrətamiz ifadələrini yadda qalan, axıcı və unudulmaz edir. “Atalar sözlərində ritmik parçalar çox böyük rol oynayır” [3, s.78]. Məsələn: Nə yada sirrini ver, nə namərdə bel bağla. “Atalar sözlərində ritmin çox böyük əhəmiyyəti vardır. Ritm xatirinə bəzən sözlərin mənası heç nəzərə alınmır” [3, s.80]. Yanlış da bir naxışdır; Varlığa nə darlıq? İngilis dilində: When the cat is away, the mice will play (At ölüb, itin bayramıdır); Rain before seven, fair before eleven (Yağışdan sonra günəş); Once bitten, twice shy (İlan vuran ala çatıdan qorxar).

Azərbaycan və ingilis dillərinin atalar sözlərini nəzərdən keçirəndə bu yığcam, ancaq dərin mənanı özündə ehtiva edən ifadələrdə məzmun kimi formanın da mükəmməlliyinə yardım edən fonetik vasitələr içərisində qafiyəyə də rast gəlirik. Qafiyə atalar sözlərində ifadəliliyi artıran, onların asanlıqla dildən-dilə ötürülməsinə səbəb olan vasitədir.

Azərbaycan dilində: “Əbləh odur dünya üçün qəm yeyə,

Tanrı bilir, kim qazana, kim yeyə”.

İngilis dilində:

“Money is honey, my little sonny,

And a rich man’s joke is always funny!”

“Atalar sözlərində rədfilər də səciyyəvi xüsusiyyətlərə malikdir” [3, s.83]: Özünə baxma, sözünə bax; Don’t trouble trouble, until trouble troubles you- Bəla sənə dəyməyincə, sən bəlaya dəymə.

Atalar sözlərinə rəng verən, onları ahəngdar edən vasitələr içərisində üslubi vasitələr də xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, paralelizm, antiteza, ellipsis, inversiya həm Azərbaycan dilində, həm də ingilis dilində xalq ədəbiyyatının incilərindən sayılan atalar sözlərinin təşkilində özünəməxsus yer tutur. Məsələn:

Paralelizm: Nə əkərsən, onu da biçərsən; Nothing ventured, nothing gained (Risk etməyən heç nə əldə etməz); In for a penny, in for a pound (Qəpiyin dalınca qaçıb manatı itirmə); Garbage in, garbage out; Easy come, easy go (Hayla gələn, vayla gedər); Like father, like son (ot kökü üstə bitər). No pain, no gain; No sweat, no sweet (Zəhmət çəkməyən bar yeməz); Little by little and bit by bit- Az-az yeyən, həmişə yeyər.

Antiteza: Hope is a good breakfast, but a bad supper- Ümid yaxşı səhər yeməyi, amma pis axşam yeməyidir; The first is the worst- Birinci sayılmır.

Ellipsis: Əkəndə yox, biçəndə yox, yeyəndə orta qardaş; Bone of the bone and flesh of the flesh- Əti ətindən, canı canından; Through hardships to the stars (Yoxsulluqdan bəyliyə);

One law for the rich and another for the poor- Qanun kasıblar üçündür, varlıya nə qanun? Cheap and nasty (Ucuz ətin şorbası olmaz); Murder will out (Cidarı çuvalda gizlətməzlər).

İnversiya: Su girdi qaba, oldu içməli; Much ado about nothing (Heç nədən hay-küy); All's well that ends well (Sonu yaxşı qurtaram hər şey yaxşıdır) [2].

İngilis və Azərbaycan dillərinin folklorunun əvəzsiz və zəngin xəzinəsi olan, hər iki xalqın mənəviyyatını, dini etiqadını, adət-ənənələrini özündə təcəssüm etdirən xalq müdriqliyinin ifadəsi olan, nəsihət, öyüd kimi keyfiyyətləri özündə əxz edən ibrətamiz ifadələr kimi tanınan atalar sözləri hər iki xalqın mentalitetində böyüyə hörmət, ehtiram, keçmişə sayğı kimi hissləri əks etdirir. Hər iki xalqın folklorunda öz yerini tutan atalar sözlərinin mənəvi, etimologiyası əksər hallarda bəlli olmasa da, bəzən yaranma səbəbləri ehtimal edilən atalar sözləri hər iki dildə özünü göstərir. Ancaq daha qədim atalar sözlərinin mənşəyi barədə hər iki dildə yetərli məlumat aşkarlanmır. Hər iki dildə atalar sözlərinin ifadəli, yığcam, mənalı, yaddaqalan olmasına xidmət edən bir sıra fonetik və üslubi fiqurlar mövcuddur ki, bu vasitələr daşıyıcısı olduğu xalqın zəkasının güzgüsü olan və əsrlərdən bəri cilalanıb gələn bu ifadələri yaşadır.

Ədəbiyyat

1. Abasquliyev T. (1981), İngilis dilində atalar sözləri və onların Azərbaycan və rus dillərinə tərcüməsi. Bakı-Elm nəşriyyatı.
2. Abbasov A. (2009), Dictionary of English-Azerbaijan Proverbs and Sayings. Bakı-Turan evi.
3. Adilov M., Yusifov G. (2019), Sabit söz birləşmələri (Müəllimlər üçün vəsait). Bakı-Elm.
4. All roads lead to Rome. https://en.wiktionary.org/wiki/all_roads_lead_to_Rome.
5. Bayramov H. (1978), Azərbaycan dili frazeologiyasının əsasları. Bakı-Maarif.
6. Cəfərov S. (1982), Müasir Azərbaycan dili. Leksika. Bakı-Maarif.
7. Common Proverbs & Their Origins. <https://enguroo.com/2019/10/17/common-proverbs-their-origins/>
8. Əlizadə Z. (1985), Azərbaycan atalar sözlərinin həyatı. Bakı-Yazıçı.
9. Forbidden fruit is the sweetest. https://en.wiktionary.org/wiki/forbidden_fruit_is_the_sweetest
10. Gill N.S.(2020), Where Does the Phrase "Beware of Greeks Bearing Gifts" Come From? <https://www.thoughtco.com/beware-of-greeks-bearing-gifts-origin-121368>
11. If the cap fits, wear it. https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/if-the-cap-fits-wear-it#google_vignette
12. Məhərrəmli Q., İsmayılov R. (2015), Azərbaycan dilinin frazeoloji lüğəti. Bakı–Altun kitab.
13. Касимова И. Н. Отображение истории английского народа в его пословицах и поговорках. http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Philologia/54580.doc.htm

14. Хе А.В., Овчинникова Н.А. (2018), Сравнительный анализ русских и английских пословиц, поговорок, Юный ученый, Vol.1.1, No.15.1, 91-94.

<https://moluch.ru/young/archive/15/1177/>